

مجله پژوهش‌های حسابداری مالی
سال چهارم، شماره ۲، شماره پیاپی (۱۲)، تابستان ۱۳۹۱
تاریخ وصول: ۱۳۸۹/۸/۱۶
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۲/۲۶
صص ۱۲۲ - ۱۰۱

مدیریت سود، چگونه کیفیت سود شرکت‌ها را تحت تاثیر قرار می‌دهد؟

حسین اعتمادی^{۱*}، منصور مومنی^{۲*}، حسن فرج زاده دهکردی^{۳**}

^{*} دانشیار گروه حسابداری دانشگاه تربیت مدرس

etemadih@modares.ac.ir

^{**} دانشیار دانشکده مدیریت دانشگاه تهران

mmomeni@ut.ac.ir

^{**} دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه تربیت مدرس

farajzadeh@modares.ac.ir

چکیده

در این تحقیق، تاثیر مدیریت سود بر چهار ویژگی سود، شامل کیفیت اقلام تعهدی، پایداری، قابلیت پیش‌بینی و هموار بودن، بررسی می‌شود. به طور خاص، فرضیه فرصت‌طلبانه بودن مدیریت سود آزمون می‌شود که بر اساس آن، مدیریت سود، کیفیت سود شرکت‌ها را کاهش می‌دهد. به منظور آزمون فرضیه‌ها، مقادیر چهار ویژگی سود و اقلام تعهدی اختیاری (به عنوان نماینده مدیریت سود)، برای ۳۰۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، در طی دوره زمانی ۱۳۸۷-۱۳۸۱ اندازه‌گیری شده است. شرکت‌های نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری حذفی انتخاب شده‌اند و در برآورد مدل‌های رگرسیونی چند متغیره، از داده‌های ترکیبی استفاده شده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که با افزایش میزان اقلام تعهدی اختیاری، از مقادیر مطلوب ویژگی‌های سود کاسته می‌شود. در این میان، کیفیت اقلام تعهدی بیش از سایر ویژگی‌ها، تحت تاثیر مدیریت سود قرار می‌گیرد. همچنین، افزایش در مقادیر اقلام تعهدی اختیاری با کاهش در امتیاز کیفیت سود شرکت‌ها در ارتباط است. این نتایج از نظریه فرصت‌طلبانه بودن مدیریت سود حمایت کرده، نشان می‌دهد که مدیریت سود بر محتوای اطلاعاتی حسابداری خدشه وارد می‌کند.

واژه‌های کلیدی: اقلام تعهدی اختیاری، کیفیت سود، مدیریت سود، ویژگی‌های سود، هزینه حقوق صاحبان سهام.

۱- مقدمه

هدف گزارشگری مالی، فراهم آوردن اطلاعاتی است که سرمایه‌گذاران، بستانکاران و سایر استفاده‌کنندگان را در اتخاذ تصمیمات اقتصادی یاری رساند. بر اساس مبانی نظری گزارشگری مالی ایران، اطلاعات ارائه شده توسط سیستم حسابداری، تنها هنگامی می‌تواند در فرایند تصمیم‌گیری‌های اقتصادی استفاده‌کنندگان مفید واقع شده، مورد استفاده قرارگیرد که از حداقل استانداردهای لازم برخوردار باشد. این استانداردهای دستوری، "ویژگی‌های کیفی" اطلاعات حسابداری نامیده شده، می‌توانند بر میزان سودمندی اطلاعات بیفزایند [۶].

اصول‌پذیرفته‌شده و مبنای تعهدی حسابداری به مدیران اجازه می‌دهد که در گزارشگری مالی به منظور انتقال اطلاعات، تشخیص و قضاوت خود را اعمال کنند. اعمال قضاوت توسط مدیران و اختیارات آنان در فرایند گزارشگری مالی، به "مدیریت سود" شهرت یافته است. سال‌هاست که تحقیقات حسابداری به مدیریت سود و پیامدهای آن توجه ویژه‌ای داشته‌است. با وجود این، همواره این سوال مطرح شده‌است که آیا مدیریت سود موجب بهبود خصوصیات کیفی اطلاعات حسابداری می‌شود و یا از محتوای اطلاعاتی آن می‌کاهد؟ ادبیات تحقیق مدیریت سود، به قضاوت در مورد تاثیر مطلوب یا نامطلوب مدیریت سود بر سودمندی اطلاعات حسابداری کمک چندانی نمی‌کند و پاسخ صریحی به این پرسش ارائه نمی‌دهد. در واقع، شواهد ارائه شده تا حدود زیادی متناقض و غیر قطعی است. یکی از دلایل اصلی آن، بی‌توجهی تحقیقات به ابعاد

مختلف کیفیت اطلاعات حسابداری است. ارائه شواهدی مستدل مبنی بر وجود رابطه نظامند بین مدیریت سود و کیفیت سود، از جمله اهداف اساسی این تحقیق است؛ موضوعی که در اغلب تحقیقات گذشته نادیده گرفته شده‌است.

در این پژوهش، رابطه بین تصمیمات گزارشگری مدیریت که از طریق میزان اقلام تعهدی اختیاری سود (به نمایندگی از به مدیریت سود) اندازه‌گیری می‌شود و کیفیت اطلاعات حسابداری، بررسی می‌شود. در تحقیق حاضر، تمرکز بر آن دسته عوامل تعیین‌کننده کیفیت اطلاعات حسابداری است که مستقیماً و در کوتاه‌مدت به وسیله مدیریت واحد تجاری تعیین و دیکته می‌شود. هدف این پژوهش، تعیین تاثیر اقلام تعهدی اختیاری، به عنوان یکی از پذیرفته‌شده‌ترین شاخص‌های دخالت مدیریت در فرایند گزارشگری، بر چهار بعد متفاوت کیفیت سود است. علاوه بر آن، تاثیر مدیریت سود بر امتیاز کیفیت سود که با توجه به این چهار ویژگی محاسبه می‌شود نیز آزمون می‌شود. برای محاسبه امتیاز کیفیت سود، از هزینه سرمایه به عنوان شاخص اهمیت ویژگی‌های سود از دید سرمایه‌گذاران استفاده شده است. به عبارت دیگر، اهمیت هر یک از ابعاد کیفیت سود در تخصیص منابع از سوی سرمایه‌گذاران، از طریق رابطه هر ویژگی با هزینه سرمایه سنجیده شده‌است.

۲- مبانی نظری پژوهش

تحقیق حاضر بر این فرض استوار است که کیفیت اطلاعات حسابداری، از یک سو بر اساس تصمیمات

مدیریت سود بر مفادیر مطلوب ویژگی‌های کیفی سود تاثیرگذار باشد.

۱-۲- مدیریت سود

ادبیات تحقیق مدیریت سود فاقد تعریفی پذیرفته شده از مدیریت سود است. آرتور لویت، رئیس پیشین کمیسیون بورس و اوراق بهادار امریکا، مدیریت سود را این گونه تعریف می‌کند: "مدیریت سود عملی است که موجب می‌شود، سود گزارش شده بیشتر منعکس‌کننده خواسته‌های مدیریت باشد تا عملکرد مالی بنیادی شرکت". اسکپر (۱۹۸۹) مدیریت سود را به عنوان مداخله هدفمند در فرایند گزارش‌گری مالی با قصد تحصیل برخی منافع شخصی، تعریف می‌کند [۲۱]. این دو تعریف بر جنبه فرصت‌طلبانه مدیریت تمرکز دارند؛ یعنی، مدیریت با انگیزه‌های سودجویانه اقدام به مدیریت سود می‌کند و به طور ضمنی بیان می‌کنند که مدیریت سود موجب کاهش محتوای اطلاعاتی اعداد حسابداری خواهد شد. از سوی دیگر، برخی محققان نگاهی آگاهی‌دهنده به مدیریت سود دارند و آن را به عنوان دستکاری اعداد سود توسط مدیران تعریف می‌کنند که به واسطه آن اطلاعات خصوصی و محرمانه مدیریت در مورد عملکرد آتی شرکت به سرمایه‌گذاران منتقل می‌شود. با پذیرش این تعریف، باید انتظار داشت مدیریت سود نه تنها موجب کاهش محتوای اطلاعاتی سود نخواهد شد، بلکه این عمل، سرمایه‌گذاران را در تفسیر بهتر ارقام گزارش شده یاری می‌رساند. به هر حال، فرصت‌طلبانه بودن مدیریت سود در ادبیات تحقیق از مقبولیت بیشتری برخوردار است [۱۹].

گزارشگری مدیریت و از سوی دیگر، بر اساس ویژگی‌های محیط عملیاتی و تجاری بنگاه اقتصادی تعیین می‌شود. هرچند خصوصیات عملیاتی و محیط تجاری بنگاه نیز تحت تاثیر تصمیمات اجرایی مدیریت قرار دارند، با این حال، مدیران در کوتاه‌مدت توانایی تغییرات بنیادین در این خصوصیات را نداشته، در نتیجه خصوصیات عملیاتی و محیط تجاری شرکت تا حدود زیادی مستقل از تصمیمات مدیران شکل می‌گیرند [۱۵].

در ادبیات مالی، این فرض وجود دارد که بین تصمیمات گزارشگری مدیریت و خصوصیات اطلاعات شرکت رابطه وجود دارد و فرض می‌کند که سود، نخستین منبع اطلاعات خاص شرکت است [۱۶، ۱۱]. برای مثال، تحقیقات پیشین نشان داده است که سرمایه‌گذاران به سود، بیش از هر معیار دیگری به عنوان معیار سنجش عملکرد، تکیه می‌کنند. علاوه بر آن، مدیران نیز سود را به عنوان یک معیار کلیدی در نظر می‌گیرند، زیرا سرمایه‌گذاران و تحلیلگران در ارزیابی‌های خود از آن استفاده می‌کنند [۸، ۱۸].

تحقیقات انجام شده نشان داده‌است که از نظر سرمایه‌گذاران، چهار نماینده کیفیت سود دارای اهمیت است و با مطلوبتر شدن آنها، ریسک اطلاعاتی کاهش یافته، در بازار سرمایه مزیت‌های مشخصی را برای شرکت فراهم می‌آورند. این مزایا با استفاده از معیار "هزینه حقوق صاحبان سهام" اندازه‌گیری می‌شوند. با در نظر گرفتن سود به عنوان منبع اصلی اطلاعات خاص شرکت و با توجه به اینکه تصمیمات گزارشگری مدیریت، منبع اصلی اطلاعات خاص شرکت را تحت تاثیر قرار می‌دهد، انتظار می‌رود

اندازه‌گیری می‌شوند. هر یک از این ویژگی‌ها بعد متفاوتی از کیفیت اطلاعات حسابداری را بیان می‌کنند.

کیفیت اقلام تعهدی: در سال‌های اخیر، اقلام تعهدی حسابداری به عنوان یکی از مهمترین معیارهای کیفیت سود معرفی شده‌است. بسیاری از روش‌های ارزیابی کیفیت سود بر این نکته تمرکز دارند که سودی مطلوبتر است که به وجه نقد نزدیکتر باشد [۱۴]. هرچه زمان بین شناسایی درآمد و دریافت وجه نقد آن فاصله بیشتری وجود داشته باشد، سود از کیفیت پایین‌تری برخوردار است [۱۳].

پیش‌بینی‌پذیری: این ویژگی به عنوان توانایی سود در پیش‌بینی خود تعریف می‌شود [۱۰]. قابلیت پیش‌بینی یکی از عناصر مربوط بودن است و بنابراین، از دید استانداردگذاران ویژگی مطلوبی است. همچنین، این ویژگی از دید تحلیلگران با اهمیت بوده، جزو ضروری ارزش‌گذاری است. این بعد از کیفیت سود بر ویژگی‌های سری‌های زمانی سود تمرکز دارد و بیان می‌کند که سود سال آتی بر اساس تغییرات در سود سال جاری قابل پیش‌بینی است [۱۷].

پایداری: این ویژگی بیانگر ثبات و دوام سود است. از دیدگاه سرمایه‌گذاران، سودهای با دوام و با ثبات به دلیل استمرار آنها مطلوب هستند. صرف‌نظر از میزان و جهت تغییرات سود، پایداری بیانگر آن است که تغییرات سود دوره جاری تا چه حدی در سری‌های زمانی سود با ثبات است. ارقام سود با پایداری بالا از منظر سرمایه‌گذاران به عنوان سود بادوام در نظر گرفته می‌شود، تا جایی که این‌گونه سودها به عنوان مبنایی

برای چندین دهه، مدیریت سود موضوعی اصلی بسیاری تحقیقات حسابداری بوده‌است. در این رابطه، در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ بیشتر پژوهشگران بر تعیین انتخاب‌های حسابداری تمرکز داشتند. شواهد با این فرضیه که مدیران به دلیل انگیزه‌های اقتصادی عمده‌اً قواعد حسابداری را به منظور تغییر سود انتخاب می‌کردند، مطابقت داشت. با این حال، به دلیل وجود اصل ثبات رویه و اعمال فشار از سوی حسابرسان برای رعایت این اصل، شرکت‌ها به صورت مستمر نمی‌توانند قواعد حسابداری را تغییر دهند، زیرا این اصل موجب می‌شود که انتخاب رویه حسابداری، روشی پرهزینه برای دستکاری سود شود. از این‌رو، از اواسط دهه ۱۹۸۰ مطالعات مدیریت سود، بر استفاده مدیران از اقلام تعهدی برای تاثیر بر سود گزارش‌شده، تمرکز یافت. مبنای حسابداری تعهدی در مقایسه با مبنای نقدی، انعطاف‌پذیری بالاتری را برای مدیران جهت تغییر اعداد حسابداری فراهم می‌آورد. استفاده از اقلام تعهدی در مقایسه با تغییر رویه‌های حسابداری، برای مدیریت سود، ساده‌تر بوده، کشف سود مدیریت شده را نیز دشوارتر می‌کند [۲۰].

۲-۲- ویژگی‌های سود

چهار بعد کیفیت سود، ویژگی‌هایی از سود است که در ارزیابی مطلوبیت رویه‌های حسابداری استفاده می‌شوند. چهار ویژگی سود عبارتند از: کیفیت اقلام تعهدی، پایداری سود، قابلیت پیش‌بینی سود و هموار بودن سود. در اندازه‌گیری این ویژگی‌ها، وجه نقد و سود به عنوان ساختار مرجع در نظر گرفته می‌شوند و در نتیجه، تنها با استفاده از اطلاعات حسابداری

تحقیق، به جز قابلیت پیش‌بینی و محافظه‌کارانه بودن، میان سایر ویژگی‌های سود و هزینه حقوق صاحبان سهام رابطه معکوس و معناداری وجود دارد؛ یعنی هرچه این ویژگی‌ها مطلوب‌تر باشد، هزینه حقوق صاحبان سهام کاهش می‌یابد و برعکس. همچنین، در بین تمام ویژگی‌های سود، کیفیت ارقام تعهدی تاثیر بیشتری بر هزینه حقوق صاحبان سهام دارد. این نتایج بر سودمندی ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری صحنه می‌گذارد [۱۵].

تیان (۲۰۰۷) تاثیر مدیریت سود بر مربوط بودن سود در ارزش‌گذاری شرکت‌ها را آزمون کرد، زیرا سود یکی از مهمترین ورودی‌ها در مدل‌های حسابداری ارزش‌گذاری شرکت‌هاست. توانایی سود در انعکاس عملکرد دوره‌های جاری و آتی شرکت‌ها، عاملی اساسی در تعیین ارزش ذاتی شرکت است. نتایج نشان داد که مدیریت سود تاثیر زیانباری بر سودمندی سود در ارزش‌گذاری شرکت دارد، زیرا از محتوای اطلاعاتی سود می‌کاهد [۲۲].

چانگ و شیوا (۲۰۱۰) تاثیر مدیریت سود بر ویژگی قابلیت پیش‌بینی سود را بررسی کردند. این محققان بیان می‌کنند که به صورت کلی مدیریت سود سبب می‌شود، قدرت پیش‌بینی کنندگی سود کاهش یابد. با این حال، هنگامی که در دهک‌های مختلف اندازه مدیریت سود، قابلیت پیش‌بینی اندازه‌گیری می‌شود، نتایج نشان می‌دهد که در دهک با بالاترین میزان مدیریت سود، نه تنها قابلیت پیش‌بینی سود کاهش نمی‌یابد، بلکه نتایج این گروه را می‌توان حاکی از رفتار آگاهی‌دهنده بودن مدیریت سود دانست. در نهایت، این محققان بیان می‌کنند که نتایج تحقیق آنها به طور قاطع از مدیریت سود فرصت طلبانه پشتیبانی نمی‌کند [۱۰].

برای اعمال یک روش میان‌بر برای ارزش‌گذاری (نظیر ضریب قیمت به سود) استفاده می‌شوند [۱۷].

هموار بودن: این ویژگی به معنی نبود نوسان‌های موقت در سود است؛ به گونه‌ای که سود هموار رابطه نزدیکتری با جریان‌های نقدی واقعی دارد. بنابراین، در اندازه‌گیری هموار بودن از وجه نقد به عنوان ساختار مرجع استفاده می‌شود [۱۷]. این نوع از هموار بودن سود، متفاوت با سودی است که توسط رویه‌های حسابداری مورد انتخاب مدیریت، هموار می‌شود. معمولاً، سرمایه‌گذاران خواستار سودی با حداقل نوسان‌های هستند. به صورتی که اندازه نوسان در سود را مستقیماً به عنوان معیاری از ریسک شرکت استفاده می‌کنند [۲].

۲-۳- تحقیقات پیشین

۲-۳-۱- تحقیقات انجام گرفته در سایر کشورها

بنیش و وارگو (۲۰۰۲)، تاثیر مدیریت سود را بر پایداری سود بررسی کردند. این محققان دریافتند که تعهدی‌های سود در زمانی که مدیریت سود افزایشی (کاهش) است و مدیران اقدام به فروش (خرید) سهام کرده‌اند، سود از پایداری کمتری (بیشتری) برخوردار است. همچنین، قیمت‌گذاری مقادیر تعهدی به صورت نادرستی انجام می‌شود و این قیمت‌گذاری نادرست را می‌توان به مدیریت سود افزایشی متناسب کرد [۹].

فرانسیس و دیگران (۲۰۰۴) در تحقیقی به آزمون رابطه هفت ویژگی سود شامل کیفیت ارقام تعهدی، پایداری، قابلیت پیش‌بینی، هموار بودن، مربوط بودن، بموقع بودن و محافظه‌کارانه بودن با هزینه حقوق صاحبان سهام پرداخته‌اند. بر اساس نتیجه این

۲-۳-۲- تحقیقات انجام گرفته در ایران

کردستانی و مجدی (۱۳۸۶) رابطه بین پنج ویژگی سود، شامل: پایداری سود، قابلیت پیش‌بینی سود، مربوط بودن سود، بموقع بودن سود و محافظه‌کاری سود را با هزینه سرمایه سهام عادی بررسی کردند. یافته‌های تحقیق از تاثیر ویژگی‌های کیفی سود بر هزینه سرمایه سهام عادی خبر می‌دهد. با کنترل متغیرهای اندازه شرکت، نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار و ضریب تغییرات سود به عنوان ریسک عملیاتی، نتایج تحقیق وجود رابطه معکوس بین ویژگی‌های سود شامل پایداری، قابلیت پیش‌بینی، مربوط بودن، بموقع بودن با هزینه سرمایه را نشان می‌دهد. با وجود این، رابطه‌ای بین محافظه‌کاری سود و هزینه حقوق صاحبان سهام عادی یافت نشد [۵].

رسائیان و حسینی (۱۳۸۷) رابطه میان کیفیت ارقام تعهدی و هزینه سرمایه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار را آزمون کردند. در این تحقیق، کیفیت ارقام تعهدی در دو دسته ارقام تعهدی اختیاری و ذاتی بررسی شد. نتایج این تحقیق نشان داد که بین کیفیت ارقام تعهدی و هزینه سرمایه شرکت‌ها رابطه وجود ندارد. به عبارت دیگر، نمی‌توان پذیرفت که بین هزینه سرمایه شرکت‌های با کیفیت ضعیف ارقام تعهدی، در مقایسه با شرکت‌های با کیفیت مطلوب ارقام تعهدی، اختلاف معنی‌داری وجود دارد [۴].

ثقفی و بلو (۱۳۸۸) به بررسی چهار ویژگی سود با هزینه حقوق صاحبان سهام پرداخته‌اند. در این تحقیق ارتباط چهار ویژگی سود (کیفیت ارقام تعهدی، پایداری، قابلیت پیش‌بینی یا هموار بودن) با هزینه حقوق صاحبان سهام (مدل گوردون) بررسی

شد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که رابطه منفی معنی‌دار بین هزینه حقوق صاحبان سهام و کیفیت ارقام تعهدی، قابلیت پیش‌بینی سود وجود ندارد و در مقابل، وجود رابطه منفی معنی‌دار بین هزینه حقوق صاحبان سهام و پایداری سود و هموار بودن سود تایید شد [۲].

نوروش و حسینی (۱۳۸۸)، رابطه بین کیفیت افشای شرکتی (شامل قابلیت اتکا و بموقع بودن) و مدیریت سود را بررسی کردند. در این تحقیق برای اندازه‌گیری کیفیت افشا از دو معیار بموقع بودن و قابلیت اتکا استفاده شده است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که بین کیفیت افشای شرکتی و مدیریت سود رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. همچنین، رابطه منفی معنی‌داری بین بموقع بودن افشای شرکتی و مدیریتی سود وجود دارد. این محققان در تشریح یافته‌های خود بیان می‌کنند که بهبود کیفیت افشای شرکتی باعث کاهش عدم تقارن اطلاعاتی می‌گردد و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، مدیریت سود کمتر را به همراه دارد [۷].

آهنگری و شاکری (۱۳۸۸) رابطه بین مدیریت سود و فرایند ارزش‌گذاری شرکت را از راه ارزیابی تاثیر مدیریت سود بر میزان مربوط بودن سود و ارزش دفتری با ارزش بازار سهام، بررسی کرده‌اند. نتایج این تحقیق نشان داد که قابلیت اتکای ضعیف سود، مربوط بودن سود را کاهش می‌دهد. همچنین، مدیریت سود مربوط بودن سود را کاهش و مربوط بودن ارزش دفتری را افزایش می‌دهد [۱].

خدادی و همکاران (۱۳۸۹) به بررسی تاثیر مدیریت سود بر مربوط بودن سود هر سهم و ارزش دفتری هر سهم با تفکیک ارقام تعهدی اختیاری کوتاه

کلیه شرکت‌های جامعه آماری است که حائز معیارهای زیر باشند:

۱- سال مالی شرکت منتهی به پایان اسفند ماه بوده و در طول سال‌های ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۸ تغییر نکرده باشد.

۲- جزو شرکت‌های واسطه‌گری مالی (سرمایه‌گذاری‌ها بانک‌ها، بیمه و لیزینگ) نباشد.

۳- اطلاعات مورد نیاز برای محاسبه پارامترها طی سال‌های ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۸ در دسترس باشد.

۴- سهام شرکت‌ها در طول تمامی دوره تحقیق (۱۳۸۱ تا ۱۳۸۷) حداقل هر سه ماه یکبار معامله شده شدند.

در نهایت، با در نظر گرفتن شرایط فوق، تعداد ۳۰۳ شرکت به عنوان نمونه مورد مطالعه این تحقیق انتخاب شدند. حداکثر پارامترهای قابل محاسبه مربوط به سال ۱۳۸۶ با ۳۰۳ شرکت و حداقل پارامترهای قابل محاسبه مربوط به سال ۱۳۸۱ با ۱۸۵ شرکت بوده است. در مجموع، طی دوره ۱۳۸۷-۱۳۸۱، کلیه پارامترهای مورد نیاز برای برآورد مدل‌های رگرسیونی برای ۱۵۳۰ مشاهده شرکت-سال قابل محاسبه بوده است.

۲-۴- متغیرها

• کیفیت اقلام تعهدی (AQ)، به میزان نقدشوندگی اقلام تعهدی سود اشاره دارد. مشابه [۱۴] از مدل رگرسیون (۱) برای اندازه‌گیری AQ استفاده شده است:

$$\frac{TCA_{j,t}}{Assets_{j,t}} = \varphi_{0,j} + \varphi_{1,j} \frac{CFO_{j,t-1}}{Assets_{j,t}} + \varphi_{2,j} \frac{CFO_{j,t}}{Assets_{j,t}} + \varphi_{3,j} \frac{CFO_{j,t+1}}{Assets_{j,t}} + \varphi_{4,j} \frac{\Delta Rev_{j,t}}{Assets_{j,t}} + \varphi_{5,j} \frac{PPE_{j,t}}{Assets_{j,t}} + v_{j,t} \quad (1)$$

مدت، اقلام تعهدی اختیاری بلندمدت و کل اقلام تعهدی اختیاری پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد، مدیریت سود از طریق اقلام تعهدی اختیاری کوتاه مدت و بلند مدت موجب کاهش مربوط بودن سود هر سهم و ارزش دفتری هر سهم می‌شود. همچنین، تاثیر مدیریت سود از طریق اقلام تعهدی اختیاری بلندمدت در مقایسه با اقلام تعهدی اختیاری کوتاه مدت بر مربوط بودن سود و ارزش دفتری بیشتر است [۳].

۳- فرضیه‌های تحقیق

۳-۱- فرضیه اصلی

• مدیریت سود کیفیت سود شرکت‌ها را کاهش می‌دهد.

۳-۲- فرضیه‌های فرعی

۱- مدیریت سود ویژگی کیفیت اقلام تعهدی سود شرکت‌ها را کاهش می‌دهد.

۲- مدیریت سود ویژگی پایداری سود شرکت‌ها را کاهش می‌دهد.

۳- مدیریت سود ویژگی قابلیت پیش‌بینی سود شرکت‌ها را کاهش می‌دهد.

۴- مدیریت سود ویژگی هموار بودن سود شرکت‌ها را کاهش می‌دهد.

۴- روش‌شناسی پژوهش

۴-۱- جامعه و نمونه آماری و دوره زمانی تحقیق

جامعه آماری تحقیق شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، طی دوره زمانی هفت ساله، ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۷ است. نمونه‌گیری به صورت حذفی انجام شده و نمونه منتخب شامل

انحراف معیار مقادیر باقیمانده مدل اتورگرسیو (۳) طی دوره t-4 تا t، مقدار قابلیت پیش‌بینی سود را برای سال t اندازه‌گیری می‌کند:

$$Predict = \sqrt{\delta^2(\bar{v}_{j,t})} \quad (۴)$$

- هموار بودن سود (Smooth)، به معنی یکنواخت بودن سود در سال‌های مختلف است که در تحقیق حاضر به صورت زیر و با استفاده از داده‌های t-4 تا t اندازه‌گیری می‌شود:

$$Smooth = \frac{\delta(NIBE_{j,t})}{\delta(CFO_{j,t})} \quad (۵)$$

- هزینه حقوق صاحبان سهام (CofC)، به منظور اندازه‌گیری هزینه حقوق صاحبان سرمایه در این تحقیق از مدل ارزش‌گذاری گوردون استفاده شده است:

$$K_e = \frac{D_1}{P_0} + g \quad (۶)$$

به طوری که، P_0 قیمت سهم در ابتدای سال؛ D_1 سود سهام مورد انتظار سال آتی؛ K_e ، نرخ بازده مورد انتظار سهامداران و g ، نرخ رشد مورد انتظار است. به منظور اندازه‌گیری نرخ رشد مورد انتظار از میانگین هندسی رشد فروش پنج ساله استفاده شده است، زیرا رشد فروش در مقایسه با رشد سود پایدارتر و قابل پیش‌بینی‌تر است. این امر ناشی از تأثیرپذیری اندک فروش از رویه‌های حسابداری در مقایسه با سود است [۱۲].

- اقلام تعهدی اختیاری (DAC)، استفاده مدیریت از اقلام تعهدی (کمتر یا بیشتر از حد معمول) در گزارشگری سود را اندازه‌گیری می‌کند؛

که در آن، $TCA_{j,t}$ کل اقلام تعهدی جاری شرکت زد سال t، Assets میانگین کل دارایی‌ها، CFO جریان‌های نقدی عملیاتی، ΔRev تغییرات درآمد فروش در سال t نسبت به سال قبل، PPE ارزش ناخالص دارایی‌های ثابت مشهود است. معادله فوق با استفاده از داده‌های پنج ساله (رگرسیون غلتان پنج ساله) برآورد می‌شود. به این ترتیب، برای هر شرکت در هر سال مقدار خطا (مقادیر باقیمانده) اندازه‌گیری می‌شود که برابر با تفاوت بین اندازه واقعی اقلام تعهدی جاری و اندازه پیش‌بینی شده با استفاده از مدل رگرسیونی (۱) است. کیفیت اقلام تعهدی با انحراف معیار مقادیر باقیمانده طی سال‌های t-4 تا t اندازه‌گیری می‌شود. مقادیر بزرگتر AQ بیانگر کیفیت پایین‌تر اقلام تعهدی است:

$$AQ = \delta(\bar{v}_{j,t}) \quad (۲)$$

- پایداری سود (Persist)، برحسب ضریب زاویه برآوردی، ϕ ، از مدل اتورگرسیون مرتبه اول (AR1) سود به شرح زیر استخراج می‌شود:

$$NIBE_{j,t} = \phi_{0,j} + \phi_{1,j}NIBE_{j,t-1} + v_{j,t} \quad (۳)$$

که در آن $NIBE_{j,t}$ سود قبل از اقلام غیر مترقبه است. ضریب زاویه، $\phi_{1,j}$ ، نسبت تغییرات سود سال t به تغییرات سود سال t-1 را نشان می‌دهد. هرچه مقدار $\phi_{1,j}$ بزرگتر باشد، بیانگر پایداری بالاتر سود است، درحالی‌که هرچه میزان $\phi_{1,j}$ به صفر نزدیک باشد، بیانگر ناپایداری (موقتی و گذار بودن) سود است.

- قابلیت پیش‌بینی سود (Predict)، به عنوان توان سود در پیش‌بینی خود تعریف شده است.

متغیرهای کنترلی، در برگیرنده عوامل ذاتی موثر بر کیفیت سود است. در این پژوهش از سه متغیر کنترلی اندازه شرکت (Size)، نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار (BM) و عملکرد (ROA) استفاده شده است. اندازه شرکت از طریق لگاریتم کل دارایی‌های شرکت، نسبت BM از طریق تقسیم ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام به ارزش بازار پایان سال حقوق صاحبان سهام^۲ و سرانجام بازده دارایی‌ها (ROA) از طریق تقسیم سود قبل از اقلام غیرعادی و غیر مترقبه بر کل دارایی‌ها در ابتدای سال اندازه‌گیری می‌شوند.

۳-۴- مدل‌های رگرسیونی چند متغیره

به منظور بررسی تاثیر مدیریت سود بر چهار ویژگی سود، از مدل‌های رگرسیونی (۱۰) تا (۱۳) استفاده می‌شود:

$$AQ_{j,t} = \beta_0 + \beta_1 DAC_{j,t} + \beta_2 ROA_{j,t} + \beta_3 Size_{j,t} + \beta_4 BM_{j,t} + e_{j,t} \quad (10)$$

$$Persist_{j,t} = \beta_0 + \beta_1 DAC_{j,t} + \beta_2 ROA_{j,t} + \beta_3 Size_{j,t} + \beta_4 BM_{j,t} + e_{j,t} \quad (11)$$

$$Predict_{j,t} = \beta_0 + \beta_1 DAC_{j,t} + \beta_2 ROA_{j,t} + \beta_3 Size_{j,t} + \beta_4 BM_{j,t} + e_{j,t} \quad (12)$$

$$Smooth_{j,t} = \beta_0 + \beta_1 DAC_{j,t} + \beta_2 ROA_{j,t} + \beta_3 Size_{j,t} + \beta_4 BM_{j,t} + e_{j,t} \quad (13)$$

که در این مدل‌ها، متغیر وابسته به ترتیب نشان دهنده مقدار کیفیت اقلام تعهدی (AQ)، پایداری (Persist)، توان پیش‌بینی (Predict) و هموار بودن

^۲ وجود تفاوت‌های بزرگ بین ارزش دفتری و ارزش بازار حقوق صاحبان سهام شرکت‌ها سبب شد، اندازه به دست آمده برای نسبت BM با اندازه‌های سایر متغیرها تناسب نداشته باشد. تفاوت در اندازه متغیرها می‌تواند موجب ارباب نتایج تحقیق شود. علاوه بر آن، استفاده از تابع لگاریتم برای تبدیل متغیرهای مستقل دارای پراکندگی زیاد، باعث کاهش تاثیرات نامطلوب داده‌های پرت بر روی نتایج تحقیق می‌شود.

یعنی، سودی مدیریت شده است که اقلام تعهدی اختیاری بیشتری دارد:

$$\frac{TCA_{j,t}}{A_{i,t-1}} = \alpha_0 \left(\frac{1}{A_{i,t-1}} \right) + \alpha_1 \left[\frac{\Delta REV_{i,t} - \Delta AR_{i,t}}{A_{i,t-1}} \right] + \alpha_2 \frac{PPE_{i,t}}{A_{i,t-1}} + \alpha_3 ROA + \varepsilon_{i,t} \quad (7)$$

TAC کل تعهدی‌ها، A، کل دارایی‌های شرکت در ابتدای سال، ΔREN ، تغییر در درآمد فروش؛ ΔAR ، تغییر در حساب‌های دریافتی؛ PPE، دارایی‌های ثابت مشهود است. ROA بازده دارایی‌هاست. در این مدل فرض می‌شود در هر صنعت میزان مشخصی اقلام تعهدی وجود دارد که این مقدار طبیعی محسوب می‌شود. همچنین، میانگین تعهدی‌های اختیاری در هر سال-صنعت صفر است. بنابراین، مقایسه میزان واقعی اقلام تعهدی یک شرکت خاص با میزان برآوردی حاصل از رگرسیون فوق، بیانگر تعهدی‌های اختیاری آن شرکت است.

$$\overline{TAC}_{i,t} = Earnings_{i,t} - CashFlows_{i,t} \quad (8)$$

مدل رگرسیونی (۷) در سطح سال-صنعت^۱ برآورد می‌شود. مقادیر باقیمانده ($\varepsilon_{i,t}$) نشان دهنده میزان اقلام تعهدی غیر عادی است که به صورت زیر اندازه‌گیری می‌شود:

$$DAC = \overline{TAC} - TAC \quad (9)$$

DAC، اقلام تعهدی اختیاری، $\overline{TAC}$ اقلام تعهدی واقعی و TAC اقلام تعهدی برآوردی با استفاده از مدل (۷) است.

^۱ برآورد مدل در سطح سال-صنعت، علاوه بر در نظر گرفتن نرم صنعت برای برآورد کیفیت اقلام تعهدی، به داده‌های سری‌های زمانی کمتری احتیاج دارد. این شیوه برآزش مدل در تحقیقات معتبر متعددی، از جمله [۱۴ و ۱۶] استفاده شده است.

(Smooth) سود است که بر اساس مدل‌های (۱) تا (۵) اندازه‌گیری شده‌اند.

به منظور تعیین اهمیت هر یک از ویژگی‌ها از دید سرمایه‌گذاران از مدل رگرسیونی (۱۴) استفاده می‌شود. آن ویژگی از سود دارای بیشترین اهمیت است که بیشترین تاثیر را بر هزینه حقوق صاحبان سهام (CofC) داشته باشد:

$$CofC_{j,t} = \beta_0 + \beta_1 EarnAttrib_{j,t} + \beta_2 ROA_{j,t} + \beta_3 Size_{j,t} + \beta_4 BM_{j,t} + e_{j,t} \quad (14)$$

مدل (۱۴) برای تمامی چهار ویژگی سود به صورت مجزا برآورد می‌گردد. ضریب تعیین تعدیل شده مدل‌ها نشان دهنده توان تبیین هزینه سرمایه توسط هر ویژگی است. بنابراین، از این ضریب به عنوان وزن هر ویژگی برای محاسبه امتیاز کیفیت سود شرکت استفاده می‌شود. همچنین، به منظور از میان بردن اریب‌های ناشی از مقیاس‌های متفاوت ویژگی‌های مختلف، با استفاده از رابطه (۱۵) ویژگی‌ها، بی بعد و استاندارد می‌شوند:

$$Z_{Attribute^k_{j,t}} = \frac{X_{Attribute^k_{j,t}}}{Max(Attribute^k)} \quad (15)$$

که در آن $Z_{Attribute^k_{j,t}}$ مقدار استاندارد شده و بی بعد ویژگی k ام برای شرکت j در زمان t است. امتیاز کیفیت سود (EQ) از طریق ضرب وزن ویژگی در مقدار استاندارد شده ویژگی و جمع این مقادیر برای چهار ویژگی یک شرکت به دست می‌آید:

$$EQ_{j,t} = \sum Z_{Attribute^k_{j,t}} \times P_k \quad (16)$$

که در آن P_k وزن به دست آمده بر اساس مدل (۱۴) برای هر ویژگی است. تاثیر نهایی مدیریت سود بر

کیفیت سود با استفاده از مدل (۱۷) آزمون خواهد شد:

$$EQ_{j,t} = \beta_0 + \beta_1 DAC_{j,t} + \beta_2 ROA_{j,t} + \beta_3 Size_{j,t} + \beta_4 BM_{j,t} + e_{j,t} \quad (17)$$

۱. نتایج

۱-۵- آمار توصیفی

آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق در نگاره (۱) ارائه شده‌است. میانگین قدر مطلق ارقام تعهدی اختیاری^۱ (به عنوان نماینده مدیریت سود) ۰/۱۰۵ است. مقایسه اندازه‌های ارقام تعهدی اختیاری در دهک و چارک اول به ترتیب با دهک نهم و چارک سوم، نشان می‌دهد که شرکت‌ها تمایل مشابهی در استفاده از رویه‌های مدیریت سود کاهشی و مدیریت سود افزایشی دارند. همچنین، توزیع این متغیر در نمونه مورد بررسی نرمال به نظر می‌رسد.

کیفیت ارقام تعهدی دارای میانگین ۰/۰۸۳ و انحراف معیار ۰/۰۸۴ است. میانگین پایداری سود ۰/۴۰۸-، میانگین پیش‌بینی‌پذیری ۰/۱۱۲ و میانگین هموار بودن ۰/۶۴۰ است. ثقفی و بلو (۱۳۸۸) ۰/۰۶ را به عنوان میانگین کیفیت ارقام تعهدی، ۰/۴۱ میانگین پایداری سود، ۰/۰۸ میانگین پیش‌بینی‌پذیری و ۰/۹۷ میانگین هموار بودن را برای نمونه ۴۰ شرکتی تحقیق خود گزارش کرده‌اند [۲].

۱ در حالی که میزان ارقام تعهدی اختیاری می‌تواند منفی یا مثبت (مدیریت سود کاهشی یا مدیریت سود افزایشی) باشد، در این تحقیق، از قدر مطلق میزان تعهدی‌های اختیاری به عنوان اندازه مدیریت سود استفاده شده است.

نگاره (۱): آماره‌های توصیفی تحقیق

متغیر	میانگین	انحراف معیار	دهک اول	چارک اول	میان	چارک سوم	دهک نهم
DAC	۰/۰۰۰	۰/۱۴۷	-۰/۱۶۲	-۰/۰۷۴	۰/۰۰۰	۰/۰۷۸	۰/۱۶۱
Abs DAS	۰/۱۰۵	۰/۱۰۲	۰/۰۱۳	۰/۰۳۶	۰/۰۹۶	۰/۱۴۰	۰/۲۳۴
AQ	۰/۰۸۳	۰/۰۸۴	۰/۰۱۰	۰/۰۰۸	۰/۰۲۴	۰/۰۵۹	۰/۱۱۴
Persist	-۰/۴۰۸	۰/۸۲۱	-۱/۳۲	-۰/۸۹۷	-۰/۴۰۳	۰/۱۰۳	۰/۵۲۶
Predict	۰/۱۱۲	۰/۱۳۳	۰/۰۲۷	۰/۰۴۶	۰/۰۷۷	۰/۱۳۸	۰/۲۲۵
Smooth	۰/۶۴۰	۰/۷۶۹	-۰/۲۴۹	۰/۱۵۶	۰/۵۵۸	۱/۰۶۴	۱/۵۸۳
EQ	۰/۰۶۷	۰/۰۳۹	۰/۰۲۵	۰/۰۳۹	۰/۰۶۰	۰/۰۸۷	۰/۱۱۶
CofC	۰/۲۴۸	۰/۱۸۶	۰/۰۹۳	۰/۱۲۴	۰/۲۲۱	۰/۳۳۱	۰/۴۴۸
Size	۵/۲۸۰	۰/۵۷۳	۴/۶۰۰	۴/۹۰۶	۵/۲۵۸	۵/۵۹۸	۵/۹۸۸
Log BM	۰/۳۰۵	۰/۶۱۶	-۰/۲۶۸	۰/۰۶۳	۰/۳۳۳	۰/۶۴۴	۰/۹۲۴
ROA	۰/۱۱۱	۰/۲۱۹	-۰/۱۰۲	۰/۰۲۲	۰/۰۹۹	۰/۲۰۷	۰/۳۶۴

صاحبان سهام به عنوان وزن کیفیت، محاسبه شده است، دارای میانگین ۰/۰۶۷ و انحراف معیار ۰/۰۳۹ است. این امتیاز، در ارزیابی نهایی تاثیر مدیریت سود بر کیفیت سود استفاده می‌شود.

نگاره (۲) نتایج همبستگی میان متغیرهای مستقل تحقیق را نشان می‌دهد. همبستگی‌های بالای قطر اصلی پیرسون و همبستگی‌های پایین قطر اصلی اسپیرمن (ناپارامتریک) است. هزینه حقوق مالکانه با سه ویژگی سود (کیفیت اقلام تعهدی، پایداری و هموار بودن سود) و امتیاز کیفیت سود رابطه مثبت و معنی‌داری دارد؛ به این معنی که با کاهش در کیفیت سود، هزینه مطالبه شده از سوی سرمایه‌گذاران افزایش می‌یابد.

تمامی چهار ویژگی سود دارای رابطه مثبت و معناداری (در سطح ۰/۰۱) با یکدیگر هستند. به این ترتیب، بهبود (کاهش) در مقادیر مطلوب، یکی از ویژگی‌های سود با بهبود (کاهش) در مقادیر مطلوب سایر ویژگی‌های سود همراه است. همبستگی بسیار قوی امتیاز کیفیت سود با ویژگی‌های سود ناشی از

هزینه حقوق صاحبان سهام عادی که با استفاده از مدل گوردن اندازه‌گیری شده است، دارای میانگین ۰/۲۴۸ است؛ به این معنی که در طول دوره تحقیق سرمایه‌گذاران به طور متوسط بازدهی نزدیک به ۰/۲۵ را بابت سرمایه‌گذاری خود مطالبه کرده‌اند. ثقفی و بلو (۱۳۸۸) رقم ۰/۳۲ (۰/۳۱) را به عنوان میانگین (میان) و ۰/۲۶ (۰/۳۸) برای چارک اول (سوم) هزینه حقوق صاحبان سهام خود گزارش کرده‌اند [۲]. به نظر می‌رسد مهمترین دلایل وجود تفاوت در اندازه ویژگی‌های سود و هزینه حقوق صاحبان سهام این دو تحقیق، تفاوت در دوره زمانی تحقیق و اندازه نمونه باشد.

امتیاز کیفیت سود که با استفاده از اندازه هر یک از ویژگی‌های سود در یک شرکت و ضریب تعیین تعدیل شده آن ویژگی در توضیح هزینه حقوق

۱ کردستانی و مجدلی (۱۳۸۶) رقم ۰/۹ را به عنوان میانگین هزینه سرمایه گزارش کرده‌اند [۵]. با توجه به اینکه نرخ سود بدون ریسک (نرخ سپرده‌های بانکی یک ساله) در طی سال‌های اخیر حدود ۰/۱۵ بوده است، رقم ۰/۹ به عنوان هزینه سرمایه چندان منطقی به نظر نمی‌رسد.

همچنین، لگاریتم نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار که نماینده فرصت رشد شرکت‌هاست همبستگی منفی و معناداری با چهار ویژگی سود و همچنین، امتیاز کیفیت سود شرکت‌ها دارد. آخرین متغیر کنترلی، بازده دارایی‌هاست که فاقد همبستگی معنی‌دار با ویژگی‌های سود است.

این حقیقت است که کیفیت سود ترکیبی از چهار ویژگی سود است. اندازه شرکت رابطه معکوسی با ویژگی‌های سود دارد که برخی از این همبستگی‌ها از نظر آماری معنادار است. وجود رابطه معکوس به این معنی است که شرکت‌های بزرگتر در مقایسه با شرکت‌های کوچکتر، سود با کیفیت بالاتری گزارش می‌کنند.

نگاره (۲): همبستگی میان متغیرهای تحقیق

ROA	Log BM	Size	EQ	Smooth	Predict	Persist	AQ	CofC	
۰/۳۳ ^(**)	۰/۰۱	۰/۱۵ ^(**)	۰/۲۰ ^(**)	۰/۱۷ ^(**)	۰/۰۵	۰/۱۸ ^(**)	۰/۱۹ ^(**)		CofC
۰/۰۲	-۰/۱۲ ^(**)	-۰/۱۶ ^(**)	۰/۹۱ ^(**)	۰/۵۹ ^(**)	۰/۵۱ ^(**)	۰/۵۳ ^(**)		۰/۲۰ ^(**)	AQ
۰/۰۱	-۰/۲۵ ^(**)	-۰/۰۳	۰/۸۰ ^(**)	۰/۲۳ ^(**)	۰/۴۴ ^(**)		۰/۷۷ ^(**)	۰/۱۹ ^(**)	Persist
۰/۰۰	-۰/۲۲ ^(**)	-۰/۰۳	۰/۳۸ ^(**)	۰/۴۷ ^(**)		۰/۴۶ ^(**)	۰/۵۳ ^(**)	۰/۱۹ ^(**)	Predict
۰/۰۳	-۰/۱۱ ^(**)	-۰/۱۴ ^(**)	۰/۸۰ ^(**)		۰/۵۰ ^(**)	۰/۴۶ ^(**)	۰/۵۹ ^(**)	۰/۱۸ ^(**)	Smooth
۰/۰۲	-۰/۱۹ ^(**)	-۰/۱۴ ^(**)		۰/۸۲ ^(**)	۰/۴۰ ^(**)	۰/۸۲ ^(**)	۰/۹۰ ^(**)	۰/۲۲ ^(**)	EQ
۰/۲۳ ^(**)	-۰/۶۰ ^(**)		-۰/۲۰ ^(**)	-۰/۲۷ ^(**)	-۰/۲۰ ^(**)	۰/۱۱ ^(**)	۰/۱۹ ^(**)	۰/۱۵ ^(**)	Size
-۰/۳۲ ^(**)		-۰/۶۰ ^(**)	-۰/۱۶ ^(**)	-۰/۱۵ ^(**)	-۰/۲۴ ^(**)	-۰/۱۸ ^(**)	-۰/۱۳ ^(**)	۰/۰۲	Log BM
	-۰/۴۹ ^(**)	۰/۲۱ ^(**)	۰/۱۲ ^(**)	۰/۱۳ ^(**)	۰/۱۱ ^(**)	۰/۱۳ ^(**)	۰/۱۱ ^(**)	۰/۴۳ ^(**)	ROA

ارقام بالای قطر اصلی، همبستگی پیرسون (پارامتریک) و ارقام پایین نگاره همبستگی‌های اسپیرمن (ناپارامتریک) همبستگی در سطح ۰/۰۱ معنادار است.

۲-۵- برآورد مدل‌ها و آزمون فرضیه‌ها

همان‌طور که قبلاً بیان شد، نمونه مورد بررسی متشکل از ۳۰۳ شرکت مجزا برای سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۷ (۱۵۳۰ مشاهده سال-شرکت) است. در نتیجه، ساختار داده‌ها، ترکیبی از سری‌های زمانی و مقطعی است. از این رو، استفاده از رگرسیون ساده (مقطعی) یا رگرسیون سری‌های زمانی به تنهایی مناسب نیست. بنابراین، در این تحقیق نیز از روش داده‌های ترکیبی استفاده شده است که سبب می‌شود درجه آزادی افزایش یافته و ناهمسانی واریانس و همخطی بین

نکته قابل توجه همبستگی‌های نگاره (۲)، وجود رابطه مثبت و معنی‌دار (در سطح ۰/۰۱) بین میزان اقلام تعهدی اختیاری (مدیریت سود) و ویژگی‌های سود و امتیاز کیفیت سود است. این همبستگی مثبت نشان می‌دهد که با افزایش مدیریت سود (قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری) از مقادیر مطلوب ویژگی‌های سود و همچنین، امتیاز کیفیت سود کاسته می‌شود. آزمون دقیق‌تر این یافته‌ها با استفاده از مدل‌های رگرسیونی امکان‌پذیر است.

این آزمون که به آزمون ترکیب‌پذیری نیز شهرت دارد، به صورت زیر است:

$$H_0 : \mu_i = 0, i = 1, \dots, N.$$

نتایج آزمون F برای مدل‌های (۱۰) الی (۱۳) و (۱۷) در نگاره (۳) ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود Prob کلیه مدل‌های برآوردی، کوچکتر از ۰/۰۵ است که این به معنی رد فرض صفر و متغیر بودن تأثیرات عرض از مبدا در این مدل‌هاست. در نتیجه، برای تعیین وضعیت عرض از مبدا، از آزمون هاسمن استفاده می‌شود.

متغیرها کاهش یابد. تخمین مدل‌های رگرسیونی با داده‌های ترکیبی مستلزم تعیین وضعیت عرض از مبدا (تأثیرات ثابت) در مدل است. به طور کلی، سه حالت زیر را برای عرض از مبدا می‌توان آزمون نمود: (۱) مدل تأثیرات مشترک، (۲) مدل تأثیرات ثابت و (۳) مدل تأثیرات تصادفی.

در ابتدا باید مشخص شود که عرض از مبدا برای همه مقاطع برابر است یا خیر. برای بررسی این موضوع از آزمون F لیمر استفاده می‌شود. فرض صفر

نگاره (۳): آزمون ترکیب‌پذیری (F)

Prob.	d.f	t-statistic	آزمون F
۰/۰۰۰۰	(۳۰۲,۱۲۱۹)	۳/۴۹۰۳۱	کیفیت اقلام تعهدی (مدل ۱۰)
۰/۰۰۰۰	(۳۰۲,۱۲۰۸)	۳/۴۶۳۷۵	پایداری (مدل ۱۱)
۰/۰۰۰۰	(۳۰۲,۱۱۷۳)	۳/۴۹۲۸۳	پیش‌بینی‌پذیری (مدل ۱۲)
۰/۰۰۰۰	(۳۰۲,۱۱۹۸)	۳/۴۷۵۶۳	هموار بودن (مدل ۱۳)
۰/۰۰۰۰	(۱۵۳۰,۳۰۲)	۳/۴۸۲۱۴	کیفیت سود (مدل ۱۷)

پیش‌بینی‌پذیری به عنوان متغیر وابسته استفاده می‌کند، در سایر مدل‌ها تأثیرات عرض از مبدا، تصادفی است.

نتایج آزمون هاسمن در نگاره (۴) نشان داده شده است. بر این اساس، به جز مدلی که از ویژگی

نگاره (۴): نتایج آزمون هاسمن

نوع اثر	Prob.	Chi-Sq. d.f.	Chi-Sq. Statistic	آزمون هاسمن
تصادفی	۰/۱۴۴۷	۴	۸۳۷۴۱/۶	کیفیت اقلام تعهدی (مدل ۱۰)
تصادفی	۰/۰۸۳۷	۴	۸/۲۲۳۰۵	پایداری (مدل ۱۱)
ثابت	۰/۰۴۸۴	۴	۹/۵۶۵۲۴	پیش‌بینی‌پذیری (مدل ۱۲)
تصادفی	۰/۶۲۳۷	۴	۲/۶۱۷۸۴	هموار بودن (مدل ۱۳)
تصادفی	۰/۲۳۴۶	۴	۵/۵۵۸۸۱	کیفیت سود (مدل ۱۷)

استفاده شده است. نگاره (۵) نتایج حاصل از این آزمون را نشان می‌دهد.

برای بررسی همبستگی بین خطاهای مدل‌ها از آماره دوربین-واتسن استفاده می‌شود. برای آزمون نرمال بودن داده‌ها از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف

نگاره (۵): نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنوف

Prob.	Kolmogorove-Smirnov Z	
۰/۳۶۲	۰/۹۲۳	کیفیت اقلام تعهدی (مدل ۱۰)
۰/۲۸۵	۰/۹۸۶	پایداری (مدل ۱۱)
۰/۳۴۳	۰/۹۳۸	پیش بینی پذیری (مدل ۱۲)
۰/۳۰۹	۰/۹۶۵	هموار بودن (مدل ۱۳)
۰/۱۸۷	۱/۰۸۸	کیفیت سود (مدل ۱۷)

در این آزمون، فرضیه این گونه تعریف می‌شود که داده‌ها نرمال هستند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، آماره‌های Z در این نگاره بیانگر نرمال بودن توزیع داده‌هاست.

بالاترین ضریب تعیین مربوط به مدل ویژگی اقلام تعهدی و پایین ترین ضریب مربوط به ویژگی پیش‌بینی پذیری سود است.

نگاره (۶) نتایج برآورد رگرسیون اقلام تعهدی اختیاری را بر کیفیت اقلام تعهدی به همراه سه متغیر کنترلی اندازه شرکت، ارزش بازار به ارزش دفتری و بازده دارایی‌ها نمایش می‌دهد. همان‌گونه مشاهده می‌دهد، ضریب متناظر با اقلام تعهدی اختیاری برابر با ۰/۲۴۰ واحد و در سطح ۰/۰۱ معنادار است؛ به این معنی که اقلام تعهدی اختیاری رابطه مثبت و معناداری با کیفیت اقلام تعهدی دارد. اندازه‌گیری کیفیت اقلام تعهدی به گونه‌ای است که مقادیر بزرگتر AQ به معنی کیفیت پایین‌تر اقلام تعهدی است. در نتیجه، هر چه بر میزان تعهدی‌های اختیاری افزوده شود، از کیفیت اقلام تعهدی کاسته می‌شود. بنابراین، فرضیه فرعی اول تحقیق تایید می‌شود.

۱-۲-۵- مدل‌های در بردارنده یک بعد کیفیت سود

جداول (۶) تا (۹) نتایج برآورد مدل‌های رگرسیونی (۱۰) الی (۱۳) را برای هر یک از ویژگی‌های سود نمایش می‌دهد. در این مدل‌ها، متغیر وابسته ویژگی‌های سود و متغیر مستقل، تعهدی‌های اختیاری است. همچنین، سه متغیر اندازه شرکت، ارزش بازار به ارزش دفتری و بازده دارایی‌ها به عنوان متغیر کنترلی در مدل حضور دارند. تمامی چهار مدل برآوردی در سطح ۰/۰۱ از نظر آماری معنی دار هستند. همچنین، ضریب تعیین تعدیل شده این مدل‌ها در دامنه ۳۴/۵٪ تا ۴۸/۵٪ قرار دارد که

نگاره (۶): رگرسیون اقلام تعهدی اختیاری بر کیفیت اقلام تعهدی

احتمال	آماره t	ضریب	
۰/۴۴۲	۰/۷۶۹	۰/۰۲۵	عرض از مبدا
۰/۰۰۰	۵/۳۵۱	۰/۲۴۰	اقلام تعهدی اختیاری (DAC)
۰/۰۰۳	-۲/۹۸۵	-۰/۰۰۱	اندازه شرکت (Size)
۰/۰۰۷	-۲/۶۷۱	-۰/۰۱۷	ارزش دفتری به ارزش بازار (BM)
۰/۲۱۷	۱/۲۳۴	۰/۰۶۷	بازده دارایی‌ها (ROA)
آماره دوربین واتسون ۲/۰۱۴			adj R ² : ۰/۴۸۵ آماره F: ۳۵۹/۰۴۱

حال رشد از کیفیت ارقام تعهدی بالاتری برخوردارند. بازده دارایی‌ها به نمایندگی از عملکرد شرکت به عنوان سومین متغیر کنترلی در مدل وارد شده‌است. بر خلاف انتظار بازده دارایی‌ها فاقد رابطه معنی‌دار با کیفیت ارقام تعهدی است.

نگاره (۷) نتایج برآورد مدل (۱۱) را برای پایداری سود نمایش می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌کنید، ضریب برآوردی برای تعهدی‌های اختیاری برابر با ۰/۱۹۱ و از نظر آماری در سطح ۰/۰۱ معنادار است. ضریب تعیین تعدیل شده مدل برابر ۴۵٪ است. این نتایج نشان می‌دهد که تعهدی‌های اختیاری باعث کاهش پایداری سود می‌شود. بنابراین، فرضیه فرعی دوم تحقیق تایید می‌شود. نتایج به دست آمده برای متغیرهای کنترلی، مشابه با نتایج حاصل از مدل قبلی است.

ضریب متناظر با دو متغیر کنترلی اندازه شرکت و نسبت BM نیز در سطح ۰/۰۱ اطمینان معنادار هستند. اندازه شرکت با کیفیت ارقام تعهدی رابطه منفی دارد؛ به این معنی که شرکت‌های بزرگتر در مقایسه با شرکت‌های کوچکتر، دارای کیفیت ارقام تعهدی بالاتری هستند. وجود محدودیت‌های ناشی از ساختار مالکیت و توجه و نظارت بیشتر فعالان بازار به شرکت‌های بزرگتر می‌تواند از جمله دلایل کیفیت بالاتر تعهدی‌های این شرکت‌ها باشد.

ارزش دفتری به ارزش بازار حقوق صاحبان سهام، منعکس کننده فرصت رشد پیش‌روی شرکت‌هاست. هر چه این نسبت بزرگتر باشد، نشان دهنده امکان رشد بیشتر شرکت در آینده است. رابطه منفی و معنادار به دست آمده بین این نسبت و کیفیت ارقام تعهدی به این معنی است که شرکت‌های در

نگاره (۷): رگرسیون ارقام تعهدی اختیاری بر پایداری سود

احتمال	آماره t	ضریب	
۰/۴۰۷	۰/۸۲۹	۰/۰۴۱	عرض از مبدا
۰/۰۰۰	۴/۰۴۱	۰/۱۹۱	ارقام تعهدی اختیاری (DAC)
۰/۰۰۲	-۳/۰۸۴	-۰/۰۰۲	اندازه شرکت (Size)
۰/۰۰۴	-۲/۸۸۴	-۰/۰۲۴	ارزش دفتری به ارزش بازار (BM)
۰/۲۱۰	۱/۲۵۲	۰/۰۷۱	بازده دارایی‌ها (ROA)
آماره دوربین واتسون ۱/۹۵۸		آماره F: ۳۱۱/۹۳۱	adj R2: ۰/۴۵۰

پیش‌بینی‌پذیری سود می‌شود. بنابراین، فرضیه فرعی سوم تحقیق تایید می‌شود. ضریب تعیین تعدیل شده این مدل برابر با ۳۴/۵ و در مقایسه با دو مدل برآورد شده قبلی کوچکتر است؛ به این معنی که قابلیت پیش‌بینی سود کمتر از کیفیت ارقام تعهدی و پایداری، تحت تاثیر مدیریت سود قرار می‌گیرد.

نگاره (۸) نتایج برآورد مدل (۱۲) را برای آزمون قابلیت پیش‌بینی سود نمایش می‌دهد. ضریب ارقام تعهدی اختیاری برابر با ۰/۱۳۲ است و از نظر آماری در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. ضریب مثبت ارقام تعهدی اختیاری در این مدل رگرسیون برآوردی به این معناست که مدیریت سود موجب کاهش کیفیت

نگاره (۸): رگرسیون تعهدی‌های اختیاری بر قابلیت پیش‌بینی

احتمال	آماره t	ضریب	
۰/۲۲۲	-۱/۲۲۳	-۰/۰۵۷	عرض از مبدا
۰/۰۰۰	۳/۸۶۴	۰/۱۳۲	اقدام تعهدی اختیاری (DAC)
۰/۰۰۰	-۶/۰۴۱	-۰/۰۵۳	اندازه شرکت (Size)
۰/۰۰۲	-۳/۱۵۵	-۰/۰۲۶	ارزش دفتری به ارزش بازار (BM)
۰/۰۰۰	۱۰/۷۱۵	۰/۳۱۳	بازده دارایی‌ها (ROA)
adj R ² : ۰/۳۴۵ آماره F: ۲۰۰/۸۱۱ آماره دوربین واتسون ۱/۹۶۵			

مدل، ۰/۴۰۸ است. به این ترتیب، نتایج نگاره (۹) نشان می‌دهد که مدیریت سود به کاهش مقادیر مطلوب هموار بودن سود منجر می‌شود. بنابراین، فرضیه فرعی چهارم تحقیق تایید می‌شود.

نگاره (۹) نتایج برآورد مدل (۱۳) را برای هموار بودن سود نمایش می‌دهد. در این مدل رگرسیونی، ضریب برآوردی برای تعهدی‌های اختیاری برابر با ۰/۱۲۰ با آماره t، ۳/۲۲۵ است که از نظر آماری در سطح ۰/۰۱ معنادار است. ضریب تعیین تعدیل شده

نگاره (۹): رگرسیون اقدام تعهدی بر هموار بودن

احتمال	آماره t	ضریب	
۰/۳۲۶	-۰/۹۸۲	-۰/۰۴۵	عرض از مبدا
۰/۰۰۱	۳/۲۲۵	۰/۱۲۰	اقدام تعهدی اختیاری (DAC)
۰/۰۰۰	۵/۸۲۶	۰/۰۵۱	اندازه شرکت (Size)
۰/۰۰۵	۲/۸۳۰	۰/۰۲۳	ارزش دفتری به ارزش بازار (BM)
۰/۰۰۰	۱۱/۱۶۰	۰/۳۲۰	بازده دارایی‌ها (ROA)
adj R ² : ۰/۴۰۸ آماره F: ۲۶۲/۷۵۳ آماره دوربین واتسون ۱/۹۲۰			

۲-۲-۵- برآورد مدل کامل

نتیجه‌گیری در رابطه با فرضیه اصلی تحقیق هنگامی امکان‌پذیر است که تاثیر مدیریت سود بر تمامی ابعاد کیفیت سود به صورت همزمان سنجیده شود. اهمیت موضوع از آنجاست که وجود روابط متقابل میان ویژگی‌های مختلف سود می‌تواند رابطه و تاثیر مدیریت سود را بر آنها دستخوش تغییر نماید. نگاره (۱۰) نتایج برآورد مدل رگرسیونی (۱۷) را نمایش می‌دهد که در آن امتیاز کیفیت سود، متغیر وابسته است.

مقایسه ضرایب تعیین چهار مدل رگرسیونی بالا که تنها تفاوت آنها در متغیرهای وابسته بوده است، می‌تواند اندازه تاثیرپذیری هر یک را از مدیریت سود نشان دهد. به این ترتیب، کیفیت اقدام تعهدی با ضریب تعیین تعدیل شده ۰/۴۸۵، بیش از سایر ویژگی‌ها تحت تاثیر تأثیرات نامطلوب مدیریت سود قرار می‌گیرد. پس از آن، پایداری، هموار بودن و قابلیت پیش‌بینی، به ترتیب با ضرایب، ۰/۴۵۰، ۰/۴۰۸ و ۰/۳۴۵، در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند.

نگاره (۱۰): رگرسیون ارقام تعهدی اختیاری بر امتیاز کیفیت سود

احتمال	آماره t	ضریب	
۰/۳۲۹	-۰/۹۷۶	-۰/۰۴۵	عرض از مبدا
۰/۰۰۰	۲۰/۰۲	۰/۳۹۶	ارقام تعهدی اختیاری (DAC)
۰/۰۰۰	۵/۸۷۲	۰/۰۵۰	اندازه شرکت (Size)
۰/۰۰۴	۲/۸۴۹	۰/۰۲۳	ارزش دفتری به ارزش بازار (BM)
۰/۰۰۰	۱۰/۹۹۴	۰/۳۲۱	بازده دارایی‌ها (ROA)
آماره دورین واتسون ۱/۹۲۲		آماره F: ۴۱۹/۶۹۵	adj R ² : ۰/۵۲۴

این میان، تصمیمات گزارشگری مدیریت یکی از مهمترین عوامل تعیین کننده کیفیت اطلاعات حسابداری است. در تحقیق حاضر تاثیر مدیریت سود، به عنوان شناخته شده ترین نوع مداخله مدیریت در گزارشگری مالی شرکت‌ها، بر چهار بعد متفاوت کیفیت سود حسابداری مطالعه شده است. ابعاد مختلف کیفیت سود (ویژگی‌های سود) عبارتند از: کیفیت ارقام تعهدی، پیش‌بینی پذیری سود، پایداری سود و هموار بودن سود.

به طور کلی، در رابطه با چگونگی تاثیرگذاری مدیریت سود بر کیفیت اطلاعات حسابداری، دو دیدگاه متفاوت وجود دارد. در دیدگاه نخست، مدیریت با هدف انتقال اطلاعات خصوصی خود اقدام به دستکاری اطلاعات حسابداری می‌کند. در چنین موقعیتی، دخالت مدیریت در فرایند گزارشگری مالی باید سبب شود کیفیت اطلاعات گزارش شده افزایش یابد. در دیدگاه دوم که از مقبولیت عمومی بیشتری برخوردار است، مدیریت سود ماهیتی فرصت طلبانه داشته، در راستای انگیزه‌ها و منافع شخصی مدیریت انجام می‌شود. بنابراین، باید انتظار داشت مدیریت سود باعث کاهش کیفیت اطلاعات حسابداری شود، زیرا اطلاعات مدیریت شده دیگر نشان‌دهنده محتوای اقتصادی رویدادها نیست.

نتایج ارائه شده در نگاره (۷) نشان می‌دهد که ارقام تعهدی اختیاری بیشترین تاثیر ممکن را بر امتیاز کیفیت سود می‌گذارد؛ به گونه‌ای که ضریب برآوردی برای ارقام تعهدی اختیاری برابر با ۰/۳۹۶ با آماره t، ۲۰/۰۲ است. این ضریب آماری در سطح ۰/۰۱ معنادار است. ضریب تعیین تعدیل شده این مدل برابر با ۵۲/۴ درصد است؛ به این معنی که ۵۲/۴ درصد از تغییرات در امتیاز کیفیت افشا در شرکت‌های نمونه مورد بررسی توسط چهار متغیر مستقل موجود در این مدل توضیح داده می‌شود. به این ترتیب، می‌توان بیان نمود که مدیریت سود موجب کاهش کیفیت سود گزارش شده توسط شرکت‌ها می‌شود. این نتیجه در حضور متغیرهای کنترلی که نشان دهنده برخی دیگر از عوامل مؤثر بر کیفیت سود شرکت‌هاست، به دست آمده است. بنابراین، فرضیه اصلی تحقیق تایید می‌شود.

۶- خلاصه و نتیجه‌گیری

هدف این تحقیق بررسی تاثیر مدیریت سود بر کیفیت اطلاعات مالی گزارش شده توسط شرکت‌هاست. از آنجا که تحقیقات اخیر نشان داده‌اند کیفیت اطلاعات حسابداری پیامدهای اقتصادی با اهمیتی از خود بر جای می‌گذارد، عوامل تعیین کننده کیفیت اطلاعات از اهمیت بسزایی برخوردارند. در

مطابق با رویه غالب در تعریف مدیریت سود، فرضیه‌های پژوهش بیان می‌کنند که مدیریت سود باعث کاهش مقادیر مطلوب هر یک از ویژگی‌های سود و همچنین، کاهش امتیاز کیفیت سود شرکت‌ها می‌شود. امتیاز کیفیت سود هر شرکت با استفاده از مقادیر به دست آمده برای هر یک از ویژگی‌ها برای آن شرکت و همچنین، تاثیر هر ویژگی بر هزینه حقوق صاحبان سهام (به عنوان وزن هر ویژگی از منظر سرمایه‌گذاران) محاسبه می‌شود. خصوصیت بارز امتیاز کیفیت سود، استفاده از هزینه سرمایه به عنوان مقیاسی عینی در تعیین اهمیت هر ویژگی است.

همان گونه که نتایج ارائه شده در جداول (۶) تا (۱۰) نشان می‌دهد، در تمامی مدل رگرسیون‌هایی که ابعاد کیفیت سود، متغیر وابسته بوده‌است، ضرایب برآوردی مربوط به متغیر اقلام تعهدی مثبت و در سطح ۰/۰۱ معنادار است. ضرایب تعیین تعدیل شده این مدل‌ها در دامنه ۳۴/۵۰ تا ۵۲/۴۰ درصد قرار دارد. این یافته‌ها به این معنی است که با افزایش اندازه اقلام تعهدی اختیاری از مقادیر مطلوب ابعاد مختلف کیفیت سود کاسته می‌شود. به این ترتیب فرضیه اصلی تحقیق به همراه تمامی چهار فرضیه فرعی، تایید شد. در میان ابعاد مختلف کیفیت سود، اقلام تعهدی اختیاری بیشتر تاثیر نامطلوب را بر کیفیت اقلام تعهدی داشته است؛ به طوری که ۴۸/۵۰ درصد کاهش در این ویژگی سود از اقلام تعهدی اختیاری و سه متغیر کنترلی ناشی شده است. این نتایج همسو با فرضیه‌های تحقیق و مطابق با دیدگاه فرصت‌طلبانه بودن مدیریت سود است.

یافته‌های تحقیق حاضر با نتایج بخش عمده‌ای از تحقیقات خارجی و داخلی سازگار است. برای مثال، چانگ و شیوا (۲۰۱۰) نیز نشان دادند که به طور کلی مدیریت سود باعث کاهش قدرت پیش‌بینی کنندگی سود می‌شود؛ هرچند که با افزایش چشمگیر در مدیریت سود، بر قدرت پیش‌بینی کنندگی سود افزوده می‌شود. تیان (۲۰۰۷) نشان داد که مدیریت سود باعث کاهش توان ارقام حسابداری در ارزش‌گذاری شرکت می‌شود. نوروش و حسینی (۱۳۸۸) نیز نشان دادند مدیریت سود با کاهش امتیاز کیفیت افشا همراه است. آهنگری و شاکری (۱۳۸۸) و خدادادی و همکاران (۱۳۸۹) که بررسی تاثیر مدیریت سود بر مربوط بودن سود و ارزش دفتری پرداخته‌اند، نتیجه‌گیری می‌کنند که مدیریت سود باعث کاهش ارزش مربوط بودن سود می‌شود. با وجود این، آهنگری و شاکری (۱۳۸۸) مدعی می‌شوند که مدیریت سود باعث افزایش مربوط بودن ارزش دفتری می‌شود. در تحقیق حاضر، تاثیر مدیریت سود بر محتوای اطلاعاتی ارزش‌های دفتری آزمون نشده‌است. عدم شواهد تجربی قوی در تایید یا رد دیدگاه‌های مختلف نسبت به پیامدهای نهایی مدیریت سود، ارزشمندی یافته‌های تحقیق حاضر را بیش از پیش نمایان می‌سازد. همان‌گونه که پیش از این بیان شد، تحقیق جامعی که به بررسی تاثیر مدیریت سود بر تمامی ابعاد کیفیت گزارشگری مالی پرداخته باشد، وجود ندارد. تحقیقات انجام گرفته بر یک بعد منحصر به فرد از کیفیت اطلاعات تمرکز داشته‌اند و در نتیجه، شواهد ارائه شده توسط تحقیقات مختلف، متناقض و فاقد صراحت لازم است. تحقیق حاضر با

استفاده از چهار نماینده متفاوت برای کیفیت سود، سعی در بر طرف نمودن این ایراد داشته است. حسابداری گنجانده شود.

۷- پیشنهادهای تحقیق

۷-۱- پیشنهادهای حاصل از نتایج تحقیق

۱- نتایج به دست آمده نشان داد که مدیریت سود باعث کاهش کیفیت اطلاعات حسابداری می‌شود. به منظور بهبود کیفیت اطلاعات و افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران به گزارش‌های مالی شرکت‌ها، به سازمان بورس اوراق بهادار و سازمان حسابرسی پیشنهاد می‌شود، الزامات گزارشگری مالی و افشا به نحوی تدوین گردد که امکان استفاده مدیریت از ابزارهای گزارشگری مالی برای دستکاری ارقام حسابداری حداقل شود.

۲- همان طور که نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد، بین قابلیت پیش‌بینی سود و هزینه حقوق صاحبان سهام رابطه معنی داری مشاهده نمی‌شود. به عبارت دیگر، سرمایه‌گذاران به قابلیت پیش‌بینی سود توجه نمی‌کنند، حال آنکه نتایج تحقیقات انجام شده در سایر کشورها نشان می‌دهد که قابلیت پیش‌بینی همواره توجه سرمایه‌گذاران را به خود معطوف داشته است. لذا، پیشنهاد می‌شود تمهیدات لازم برای تشریح نقش قابلیت پیش‌بینی سود بر تصمیمات اقتصادی مختلف و آشنا نمودن سرمایه‌گذاران با این نقش سود و کارکردهای مختلف آن اندیشیده شود.

۳- با توجه به اهمیت ابعاد مختلف کیفیت سود از دیدگاه سرمایه‌گذاران به عنوان مهمترین استفاده کنندگان صورت‌های مالی، پیشنهاد می‌شود موضوع کیفیت سود و کیفیت گزارشگری مالی به عنوان یکی

۷-۲- پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی

۱- به محققان پیشنهاد می‌شود با تفکیک مدیریت سود افزایشی و مدیریت سود کاهشی، تاثیرات این دو را بر کیفیت اطلاعات حسابداری به صورت جداگانه بررسی کنند.

۲- علاوه بر چهار ویژگی سود بیان شده، ابعاد کیفی دیگری نیز برای سود (مانند، به موقع بودن ارزش مربوط بودن و محافظه‌کاری) تعریف شده‌است. با توجه به اینکه در اندازه‌گیری ویژگی‌های فوق از اطلاعات بازار نیز استفاده می‌شود، این امکان وجود دارد که مدیریت سود تاثیر متفاوتی بر آنها داشته باشد. پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی تاثیر مدیریت سود بر این ویژگی‌ها بررسی شود.

۸- محدودیت‌های تحقیق

۱- در این تحقیق به منظور برآورد هزینه حقوق صاحبان سهام از مدل گوردون استفاده شده‌است. وجود محدودیت‌های تئوریک در این مدل، مانند ثابت فرض کردن نرخ رشد سود سهام، می‌تواند بر نتایج به دست آمده تاثیرگذار باشد.

۲- با توجه به محدود بودن شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار قبل از سال ۱۳۷۷، شرکت‌هایی مطالعه شدند که حداقل از سال ۱۳۷۷ اطلاعات مرتبط با سود جریان‌های نقدی آنها در دسترس باشد. این محدودیت به حذف برخی شرکت‌ها از نمونه منجر شد.

۳- به دلیل عدم رهنمودها و استانداردهای حسابداری مالی تا قبل از سال ۱۳۷۸، کیفیت

هزینه سرمایه سهام عادی»، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ش ۱۴ (۴۸)، صص ۸۵-۱۰۴.

۶- کمیته تدوین استانداردهای حسابداری. (۱۳۸۶). استانداردهای حسابداری: مفاهیم نظری گزارشگری مالی، تهران: سازمان حسابرسی.

۷- نوروش، ایرج و سیدعلی میرحسینی. (۱۳۸۸). «بررسی رابطه بین کیفیت افشا (قابلیت اتکا و به موقع بودن) و مدیریت سود»، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ش ۱۶ (۵۵)، صص ۱۱۷-۱۳۴.

۸- هاشمی، سید عباس، سعید صمدی و افسانه سروش‌یار. (۱۳۸۹). «ارزیابی توانمندی اجزای نقدی و تعهدی سود در پیش‌بینی سود غیرعادی و تعیین ارزش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، پژوهش‌های حسابداری مالی، ش ۱ (۳)، صص ۹۳-۱۱۲.

- 9- Beneish, M. D., and M. E., Vargus. (2002). Insider trading, earnings quality, and accrual mispricing. *The Accounting Review*, 77 (4), 755-791.
- 10- Chang A. and Shiva K. (2010), Earnings Management and Earnings Predictability, www.ssrn.com, working paper.
- 11- Christensen, P.O., Rosa, L.E., and Feltham, G.A. (2010). Information and the Cost of Capital: An Ex Ante Perspective. *The Accounting Review*, 85 (3), 817-848.
- 12- Damodaran, A. (2002). *Investment Valuation*. New York: John Wiley.
- 13- Dechow, P. and I. Dichev. (2002). The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors. *The Accounting Review*, 77 (supplement), 35-59.
- 14- Francis, J., Nanda, D.J., and Olsson, P. (2008). Voluntary disclosure, earnings quality and cost of capital. *Journal of Accounting Research*, 46 (1), 53-99.
- 15- Francis, J., R. LaFond, P. Olsson and K. Schipper. (2004). Costs of equity and earnings attributes. *The Accounting Review*, 79(4), 967-1010.

اطلاعات مالی مورد استفاده و تأثیرات ناشی از تفاوت در روش‌های حسابداری، ممکن است بر نتایج تحقیق تأثیرگذار باشد.

۴- تعدیلات سنواتی و برخی از بندهای شرط مندرج در گزارش‌های حسابرسی، از جمله عوامل مؤثر بر اندازه‌گیری سود است، اما به دلیل عدم دسترسی به اطلاعات لازم، تعدیل بابت این اقلام دشوار بود. لذا این موارد می‌تواند نتایج تحقیق را تحت تأثیر قرار دهد.

منابع

- ۱- آهنگری عبدالمجید و امیر شاکری. (۱۳۸۸). «تأثیر مدیریت سود بر میزان مربوط بودن سود و ارزش دفتری با ارزش بازار سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، *حسابداری مالی*، ش ۱ (۳)، صص ۵۴-۶۸.
- ۲- ثقفی، علی و قاسم بلو. (۱۳۸۸). «هزینه حقوق صاحبان سهام و ویژگی‌های سود»، *تحقیقات حسابداری*، ش ۲، صص ۴-۲۸.
- ۳- خدادادی، ولی، رضا تاکر و محمدصادق زارعزاده مهریزی. (۱۳۸۹). «بررسی تأثیر مدیریت سود بر مربوط بودن سود و ارزش دفتری: مقایسه اقلام تعهدی اختیاری کوتاه مدت و بلند مدت»، *حسابداری مالی*، ش ۲ (۵)، صص ۵۷-۷۵.
- ۴- رسائیان، امیر و وحید حسینی. (۱۳۸۷). «رابطه کیفیت اقلام تعهدی و هزینه سرمایه در ایران»، *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ش ۱۵ (۵۳)، صص ۶۷-۸۴.
- ۵- کردستانی، غلامرضا و ضیاءالدین مجدلی. (۱۳۸۶). «بررسی رابطه بین ویژگی‌های کیفی سود و

- earnings management opportunistic or beneficial? An agency theory perspective. *International Review of Financial Analysis*, 17 (3), 622-634.
- 20- Ronen, J. (2008). *Earnings Management: Emerging Insights in Theory, Practice, and Research*. New York. Springer Science.
- 21- Schipper, Katherine. (1989). Commentary on earnings management. *Accounting Horizons*, 3 (4), 91-102.
- 22- Tian, Y. (2007). Does Expectations Management Impair Firm Valuation? SSRN.com, working paper.
- 16- Francis, J., R. LaFond, P. Olsson and K. Schipper. (2005). The market pricing of accruals quality. *Journal of Accounting and Economics*. 39 (2), 295-327.
- 17- Francis, J., Olsson, P., and Schipper, K. (2008). Earnings Quality, Foundation and Trends in Accounting, 1 (4), 259-340.
- 18- Graham, I, C. Harvey, and S. Rajgopal. (2005). Financial reporting policies: Evidence from the field. *Journal of Accounting and Economics* 40 (2), 3-73.
- 19- Jiraporn, Pornsit, Gary Miller, Soon Suk Yoon, and Young Sang Kim. (2008). Is

